

РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ У РЕГУЛЮВАННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. В. БОНДАРЕНКО, кандидат економічних наук

І. О. МІГУР, здобувач третього рівня (доктор філософії)

В. В. ЛИМАНЮК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

О. І. ГРИЦАК, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

К. О. ЗАЯРНА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджується ефективність застосування різних інструментів грошово-кредитної політики Національним банком України. Аналізуються механізми впливу процентних ставок, обсягів грошової маси, операцій на відкритому ринку та інших монетарних інструментів на макроекономічні показники, такі як інфляція, економічне зростання, фінансова стабільність та зайнятість. Виявлені тенденції та проблеми вітчизняної грошово-кредитної політики, а також запропоновані рекомендації щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів та ринкових умов. Дослідження спрямоване на покращення розуміння ролі монетарних інструментів у стабілізації та розвитку економіки України.

***Ключові слова:** грошово-кредитна політика, Національний банк України, процентні ставки, операції на відкритому ринку, інфляція, ризики, цифровізація, ринкова трансформація, монетарні інструменти.*

Постановка проблеми. Сучасна ситуація в Україні ставить перед собою виклик не лише в забезпеченні стійкості, але й у пошуку шляхів для активного розвитку економіки. Швидкі зміни у глобальному економічному середовищі, спровоковані міжнародними кризами та внутрішніми перетвореннями, роблять ретельний аналіз та ефективні заходи важливішими, ніж коли-небудь. У цьому складному контексті, роль інструментів грошово-кредитної політики стає критичною для забезпечення не лише фінансової стабільності, але й стимулювання економічного зростання та соціального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми використання інструментів грошово-кредитної політики та їх трансформація викликають значний інтерес дослідників як в Україні, так і за її межами. Теоретичні та методологічні аспекти застосування інструментів грошово-кредитної політики та її ролі вивчаються в роботах українських науковців та практиків, таких як Барановська О. Б., Бегман М. М., Варналій З. М., Войтенко О. І., Власюк О. Л., Гриценко І. С., Кравченко Я. В., Люзняк М. Е. Вони

аналізують механізми, що впливають на стан банківської системи, і пропонують стратегії для підтримки фінансової стабільності та розвитку економіки. Водночас, попри значні наукові досягнення в цій сфері, існує потреба у подальших дослідженнях, які враховують сучасний стан вітчизняної грошово-кредитної політики в умовах її ринкової трансформації. Це ставить перед науковцями завдання вивчення нових аспектів, таких як вплив різних факторів на грошово-кредитну політику, аналіз нових моделей ризиків, а також удосконалення регуляторних механізмів з урахуванням актуальних тенденцій у фінансовому секторі.

Мета статті полягає у дослідженні та аналізі інструментів грошово-кредитної політики, які мають опосередкований вплив на економіку. Стаття спрямована на виявлення механізмів, через які, такі інструменти здійснюють свій вплив, оцінку їх ефективності та визначення умов, за яких їх застосування є найбільш доцільним.

Методика досліджень. Методика досліджень включає в себе огляд наукових праць, статей, монографій та інших публікацій, присвячених темі грошово-кредитної політики та її впливу на економіку. Це дозволяє зрозуміти сучасний стан досліджень, визначити основні тенденції та проблеми в даній сфері. Збір та обробка статистичних даних, які відображають динаміку основних макроекономічних показників (інфляція, ВВП, рівень безробіття тощо) та ключових параметрів грошово-кредитної політики (процентні ставки, обсяг грошової маси, курсові показники). Використання економетричних моделей для оцінки взаємозв'язків між цими показниками. Дослідження досвіду інших країн у застосуванні грошово-кредитних інструментів. Порівняння підходів та результатів, досягнутих в різних економіках, для виявлення найбільш ефективних практик та можливостей їх адаптації в українських умовах. Огляд законодавчих та регуляторних актів, що регламентують діяльність Національного банку України у сфері грошово-кредитної політики. Вивчення змін у правовому полі та їх впливу на ефективність реалізації монетарних заходів. Ці методики досліджень дозволяють комплексно оцінити роль інструментів грошово-кредитної політики у регулюванні економіки України та розробити практичні рекомендації для їх подальшого вдосконалення.

Результати дослідження. Грошово-кредитна політика включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності національної валюти України через регулювання грошового обігу та кредиту за допомогою визначених законодавством інструментів та методів [1]. Сучасні кризові умови вимагають перегляду існуючої грошово-кредитної політики, впровадження нових механізмів, які враховуватимуть фази економічного циклу, а також використання світового досвіду розвинених країн. Для підвищення ефективності механізму грошово-кредитної політики в Україні можна розглянути поєднання її тактичних та проміжних цілей з найбільш важливими цілями економічної політики держави. Це поєднання можливе шляхом створення відповідного механізму реалізації грошово-кредитної політики, який би враховував не лише

окремі показники грошово-кредитного ринку, але й їх вплив на виконання конкретних завдань макроекономічної стабілізації в цілому.

Стратегічна ціль грошово-кредитної політики повинна бути підпорядкована загальним спрямуванням соціально-економічної політики держави, таким як стабілізація загального обсягу виробництва, зайнятості та рівня цін. В свою чергу тактичною метою грошово-кредитної політики стає забезпечення внутрішньої стабільності грошей, що означає досягнення оптимальної рівноваги між попитом і пропозицією грошей. При визначенні тактичних і оперативних завдань грошово-кредитної політики важливо враховувати потребу в її диференціації в залежності від конкретної ситуації на макроекономічному ринку. Проміжні цілі проявляються у змінах економічних процесів для досягнення стратегічних і мають характерну особливість, в тому, що вони встановлюються на тривалі часові інтервали, протягом яких можуть бути реалізовані. Щодо тактичних цілей, їх характеристиками є короткостроковість, реалізація їх оперативними заходами виключно центрального банку, багатоаспектність, єдність і певна суперечливість.

Тактичні та проміжні цілі грошово-кредитної політики повинні співпадати з пріоритетними тактичними та проміжними цілями економічної політики держави. Це сприятиме досягненню реальних соціально-економічних результатів та сприяє стабілізації та розвитку економіки, ринкової інфраструктури та інститутів фінансово-кредитної системи. У сучасних умовах кризового стану та необхідності стабілізації економіки України, ефективність грошово-кредитної політики залежить від правильного вибору та конкретизації її тактичних цілей, а також від їх узгодження зі стратегічною метою на довгостроковому етапі. Аналіз механізму цієї політики в умовах війни вимагає проведення дослідження ієрархічної структури та доцільності цілей [2].

Механізм грошово-кредитної політики складається з економіко-правових форм, методів та інструментів, які використовуються НБУ та відповідними державними органами для регулювання грошово-кредитного ринку. Цей механізм спрямований на забезпечення стабільності курсу національної валюти, визначення потрібних обсягів та структури грошової маси, встановлення процентних ставок та, відповідно, контролю за рівнем інфляції, а також на вплив на обсяги виробництва та рівень зайнятості. Усе це відображає необхідність досягнення пріоритетних цілей грошово-кредитної та загальної економічної політики держави. Грошово-кредитна політика реалізується за допомогою монетарних інструментів та заходів, які впроваджуються Національним банком України для впливу на діяльність учасників економічного процесу з метою досягнення визначених цілей (рис. 1.) [3].

Монетарні інструменти грошово-кредитної політики поділяються на ті, які мають прямий вплив і ті, які мають опосередкований вплив на економіку. Прямий вплив характеризується безпосереднім регулюванням грошової бази або процентних ставок. Ці інструменти включають оперативне втручання центрального банку на ринок грошей і кредитів для контролю обсягу грошей у циркуляції та вартості кредитів.

Рис. 1. Монетарні інструменти грошово-кредитної політики

Опосередкований вплив виявляється через вплив на інші фактори, такі як попит на кредити, інвестиції, виробництво та споживчі витрати. Ці інструменти включають нормативи резервів, регулювання ліквідності, режим відкритого ринку та інші політичні заходи. Саме інструменти грошово-кредитної політики опосередкованого впливу відіграють важливу роль у регулюванні економіки та заслуговують на більш детальний розгляд.

Одним з основних інструментів регулювання грошово-кредитної політики є валютний ринок України. Він використовується для торгівлі безготівковою та готівковою іноземною валютою та банківськими металами. З лютого 2022 року НБУ встановив офіційний обмінний курс української гривні до долара США на рівні 29,25 грн/\$. Станом на початок квітня 2024 р. курс становить 39,02 грн/\$. Курс гривні до інших валют визначається НБУ щодня. Варто відзначити, що продаж іноземної валюти банками тимчасово заборонений через великий попит, однак з середини квітня 2024 року НБУ має дозволити фізичним особам продавати іноземну валюту за готівку у відділеннях банків, хоча і з певними обмеженнями. Зокрема, курс продажу не повинен відрізнятись від офіційного курсу НБУ більше ніж на 10 % і не повинен бути нижчим за офіційний курс [4].

Валютна інтервенція використовується для впливу на валютний ринок. Цей метод включає систематичну купівлю або продаж іноземної валюти центральним банком з метою контролювати курс обміну та забезпечити стабільність валютного ринку та національної валюти. Це важливий механізм для забезпечення економічної стабільності та захисту національних інтересів країни на міжнародному ринку. Зниження курсу гривні може сприяти збільшенню експорту, збільшенню конкурентоспроможності виробників на

зовнішньому ринку, але може також збільшити вартість імпорту та спричинити інфляційний тиск. Зміни валютного курсу, які виникають внаслідок валютної інтервенції, можуть впливати на обсяги експорту та імпорту. Центральний банк може втручатися у роботу валютного ринку для зменшення або збільшення вартості національної валюти порівняно з іншими валютами [18]. Також, зниження курсу гривні може стимулювати експорт товарів та послуг, підвищуючи зовнішній попит на них.

З іншого боку, збільшення курсу може зменшити вартість імпортованих товарів, але зробити експорт менш конкурентоспроможним. Залежно від напрямку валютної інтервенції, можливі наслідки для рівня інфляції. Наприклад, зниження курсу гривні може призвести до інфляційних тисків через збільшення вартості імпортованих товарів та послуг. Валютна інтервенція може впливати на стабільність фінансового сектору, забезпечуючи певний рівень стабільності валютного курсу та уникнення значних коливань, що можуть викликати ризики для банків та інших фінансових установ. Отже, валютна інтервенція є важливим інструментом, який може мати значний вплив на економіку України через регулювання валютного курсу та його вплив на торговельний баланс, інфляцію та фінансову стабільність [5].

Основною метою монетарної політики НБУ є забезпечення стабільності цін. У більшості розвинених країн ця стабільність означає утримання інфляції в межах від 1 % до 3 %. У країнах з ринками, які розвиваються, середньострокові цілі зазвичай трохи вищі – від 4 % до 8 %. В Україні середньострокова ціль щодо інфляції встановлена на рівні 5 % (річний приріст індексу споживчих цін). Це пов'язано з тим, що при утриманні інфляції на нульовому рівні економіка стає менш стабільною і більш вразливою до криз, описаних нижче [7].

Наступним інструментом є облікова ставка, яка є одним із ключових, яким НБУ керує для досягнення цілей грошово-кредитної політики. Вона встановлюється «для банків та інших учасників грошово-кредитного ринку як орієнтир щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів» на визначений період [8]. Цей інструмент регулює попит і пропозицію на грошові кошти, змінюючи процентні ставки через свої операції та надаючи рекомендації щодо встановлення процентних ставок за активними та пасивними операціями банків. Таким чином, він впливає на процентні ставки суб'єктів грошово-кредитного ринку та дохідність здійснення фінансових операцій [9]. Ефективне використання цього інструменту грошово-кредитного механізму регулювання економіки, який виступає основним рушієм монетарної політики, визначає важливу роль процентного каналу як основного механізму передачі монетарних впливів [10].

На початку повномасштабного вторгнення НБУ вирішив поки утриматися від ухвалення рішень щодо облікової ставки, проте вже 02.06.2022 року ухвалив рішення про її підвищення до 25 % річних. Застосувавши такий інструмент монетарної політики, Центральний банк країни мав на меті захист доходів та заощаджень громадян у гривні, підвищення привабливості гривневих активів, зменшення тиску на валютний ринок і, таким чином, посилення своєї

спроможності забезпечувати стабілізацію обмінного курсу та стримування інфляції в умовах воєнного часу [7]. Облікова ставка є основною процентною ставкою Національного банку, за якою він здійснює ключові операції з банками щодо надання або залучення коштів у рамках монетарної політики. Ця ставка виступає орієнтиром для визначення ціни на гроші (рис. 2).

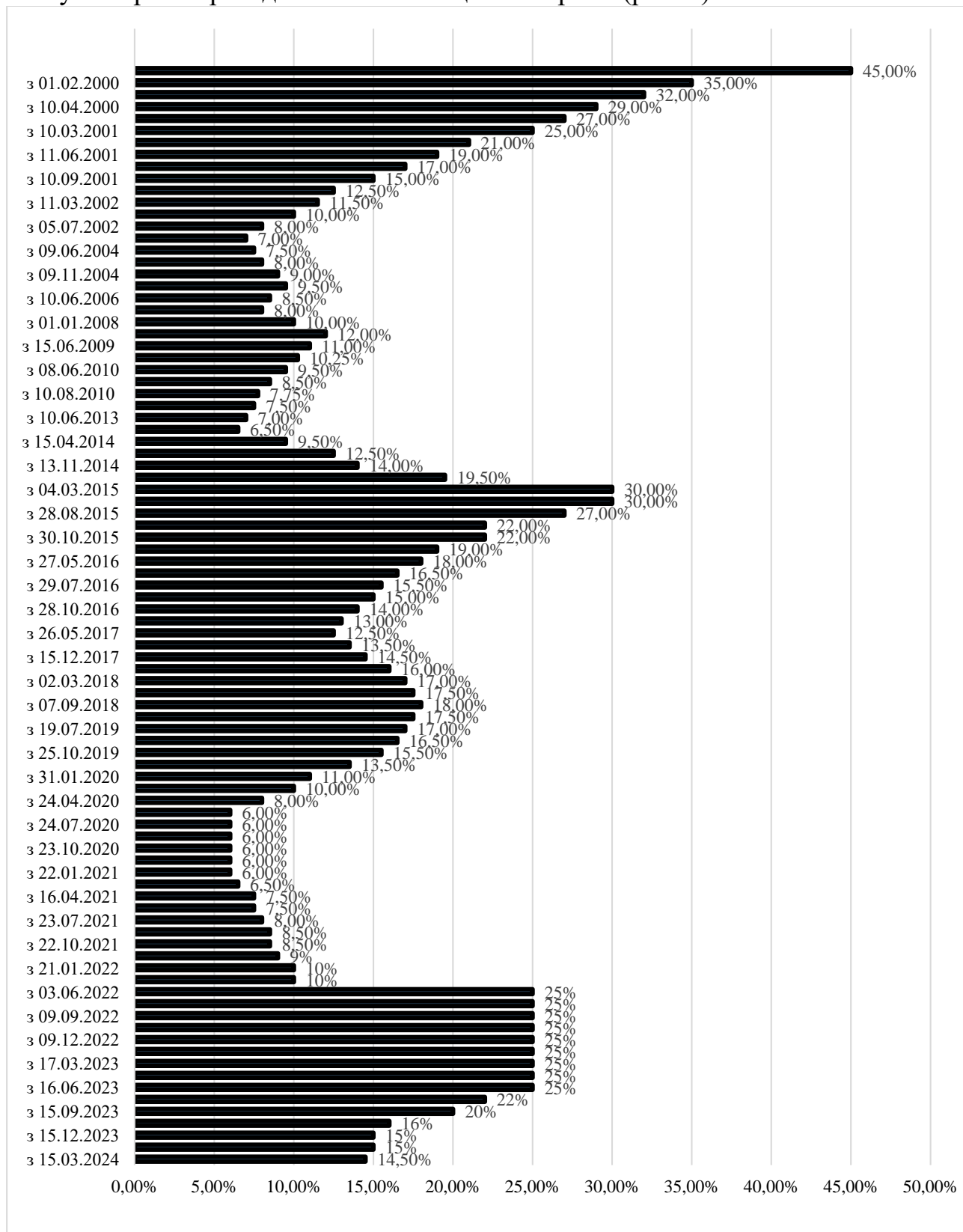

Рис. 2. Динаміка змін процентної ставки НБУ протягом 1999- 2024 рр. [11]

Динаміка облікової ставки відображає характер монетарної політики, чи то жорсткої, чи м'якої. У випадку, коли прогнозований рівень інфляції перевищує цільове значення (таргет), центральний банк підвищує облікову ставку. Цей крок через механізм монетарної трансмісії призначений стримувати загальне зростання цін та наближати інфляцію до цільового рівня. У зворотному випадку, коли інфляція нижча за цільове значення, центральний банк знижує облікову ставку, що стимулює загальне підвищення рівня цін [11]. Динаміка змін облікової ставки Національного банку України протягом 1999–2024 років відображає складні економічні періоди та реакцію на зовнішні та внутрішні фактори, включаючи фінансові кризи, геополітичні події та загрози для економічної стабільності країни.

Протягом періоду 1999–2008 років спостерігалось різке зниження облікової ставки Національного банку України з рівня 45 % до 8 % протягом 9 років. Це було частиною стратегії стимулювання економічного зростання та зменшення фінансових витрат для підприємств і громадян. У 2008 році спостерігається раптовий ріст до 30%, що пов'язано зі світовою фінансовою кризою, коли багато країн стали стикається з важкими економічними умовами. З 2009 по 2014 роки відбулось поступове зниження ставки до 6,5 %. Це було спрямовано на підтримку економіки після фінансової кризи та для сприяння інвестиційній активності. У 2014 році ставка раптово зросла до 30 %, що стало відповіддю на реакцію на анексію Криму росією та початок війни на Донбасі. Наступний етап з 2015 по 2021 роки відбувалося поступове зниження ставки до 6 %, що сприяло економічному відновленню та підтримці стабільності.

У 2022 році ставка обліку Національного банку України раптово зросла до 25 %. Це сталося відповідно до серйозної ситуації, яка виникла через повномасштабне вторгнення росії в Україну та загрозу для економічної безпеки країни. Військові дії та агресивна політика росії відразу ж відобразилися на фінансовій та економічній ситуації України. З метою захисту національної валюти, забезпечення фінансової стабільності та стримування можливого зростання інфляції, Національний банк був змушений суттєво підвищити облікову ставку. Це підвищення облікової ставки було також спрямовано на збереження довіри вкладників та інвесторів до фінансової системи країни в умовах військових загроз та нестабільності. Таким чином, Національний банк вживав кроки для збереження економічної стійкості та захисту фінансового сектору України в умовах складної геополітичної ситуації. З 2023 по 2024 роки спостерігалось поступове зниження ставки до 14,5 %. Це було спрямовано на підтримку економічного зростання та стабілізації фінансової ситуації в країні.

Зміна облікової ставки є однією з поточних стратегій центрального банку як конкретним інструментом у монетарній політиці, спрямованим на досягнення головної мети Національного банку України – забезпечення стабільності цін та фінансової стабільності країни через проміжний механізм. Ці тактичні цілі відрізняються короткостроковістю та виключними діями саме центрального банку у їх виконанні. Проте вибір таких стратегій є складним завданням,

оскільки потребує уважного врахування взаємозв'язку різних факторів, обмеженої ефективності в досягненні кожної окремої тактичної мети, і тривалого часу, необхідного для виявлення результатів впроваджених заходів. Наприклад, підвищення процентної ставки сприяє зміцненню національної валюти та знижує загальний попит, що в кінцевому підсумку призводить до сповільнення темпів інфляції, але максимальний вплив на інфляцію зазвичай виявляється через 3–5 кварталів [12].

Іншим важливим інструментом управління грошово-кредитною політикою є встановлення обов'язкових резервів для банків. Таку політику використовує Національний банк України для регулювання грошового ринку та контролю кількості грошей у обігу, забезпечуючи їхні темпи зростання в певних межах. Крім того, цей інструмент також використовується для здійснення антиінфляційної політики. Важливо відзначити, що політика обов'язкових резервів дозволяє Національному банку здійснювати непрямий вплив на грошово-кредитну політику.

У початкові роки діяльності НБУ, коли вплив процентної політики був невеликий, основним механізмом регулювання монетарної політики було використання політики обов'язкових резервів. Проте в країнах з високорозвиненою ринковою економікою цей інструмент поступово втрачав свою значущість, а рівні обов'язкових резервів постійно зменшувалися, іноді навіть до нуля. Крім того, деякі країни, такі як Нова Зеландія, Бельгія та Данія, виключили цей інструмент зі своєї грошово-кредитної політики [2]. У контексті реформування методів реалізації резервної політики, в структурі монетарної стратегії центральних банків країн, таких як Польща, Чехія та Угорщина, мінімальні резерви виконують класичну роль буферу, сприяючи ефективному управлінню грошово-кредитним ринком. Цей інструмент використовується як супровідний механізм до більш активних монетарних інструментів з ринковою орієнтацією [6].

Україна здійснює реформування системи резервних вимог, беручи приклади з країн з високорозвинутою економікою, що полягає у послідовному зменшенні норми резервування. Також, Україна, наслідує досвід Болгарії та Румунії, активно використовує обов'язкове резервування як ключовий інструмент монетарної політики, оскільки фондовий ринок є недостатньо розвиненим. Ця ситуація робить основне навантаження на систему обов'язкових резервів для управління грошово-кредитним ринком, але поступовий розвиток фондового ринку та стабілізація процентної політики можуть вирішити цю проблему. Таким чином, поступове вдосконалення механізму формування резервних вимог має на меті дотримуватися принципів розвинутої ринкової економіки, яка надає перевагу гнучким інструментам регулювання грошово-кредитної сфери (табл. 1) [13].

Суть цього інструменту полягає в тому, що банк має утримувати на своєму кореспондентському рахунку певну суму коштів, яка визначається як певний відсоток його зобов'язань (норматив резервування) та враховує частку ОР, що покривається за рахунок бенчмарк-ОВДП.

Табл. 1. Розміри діючих норм обов'язкового резервування відповідно до типу залучених коштів [13]

Залучені кошти	Національна валюта	Іноземна валюта
Кошти на вимогу і кошти на поточних рахунках юридичних осіб	10	20
Кошти на вимогу і кошти на поточних рахунках фізичних осіб	20	30
Строкові кошти і вклади (депозити) фізичних осіб із мінімальним початковим строком погашення до 92 календарних днів (включно)	20	30
Строкові кошти і вклади (депозити) юридичних осіб (крім інших банків)	10	20
Строкові кошти і вклади (депозити) фізичних осіб із мінімальним початковим строком погашення, що становить 93 календарні дні та більше	0	10
Кошти вкладів (депозитів) і кошти на поточних рахунках інших банків-нерезидентів та кредити, що отримані від міжнародних (крім фінансових) та інших організацій-нерезидентів	10	20

Ця сума повинна формуватися в середньому за період резервування. Якщо банк не виконав резервування на певну суму у один день, він повинен зберегти більше коштів у наступний. Механізм усереднення дозволяє банку гнучко керувати своєю ліквідністю, згладжуючи можливі коливання ліквідності і забезпечуючи ефективне використання інструменту для обмеження надлишкової ліквідності в банківській системі [14]. Встановлення обов'язкових резервів для банків має великий вплив на економіку через кілька механізмів: ліквідність банків, процентні ставки, контроль інфляції, фінансова стабільність.

Національний банк вживає негайних заходів для забезпечення адекватного рівня ліквідності банків. Згідно з постановою Правління НБУ від 24 лютого 2022 року №22 «Про особливості підтримання ліквідності банків у період дії воєнного стану», затверджено порядок бланкового рефінансування банків з метою підтримки ліквідності банківської системи. Цей інструмент підвищує здатність банків належним чином та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед клієнтами – як юридичними, так і фізичними особами. У перший раз новий інструмент бланкового рефінансування був застосований 25 лютого 2022 року разом із стандартними інструментами підтримки ліквідності, під час проведення двох тендерів, на яких банкам було надано рефінансування на суму 51,5 млрд грн. (рис. 3) [15].

На початок 2024 року борги банків за кредитами рефінансування зменшилися на 35,7 млрд грн, що менше на 93,5 %, у порівнянні з аналогічним періодом 2023 року, коли 21 банк мав загалом майже 38,2 млрд грн рефінансування від Національного банку.

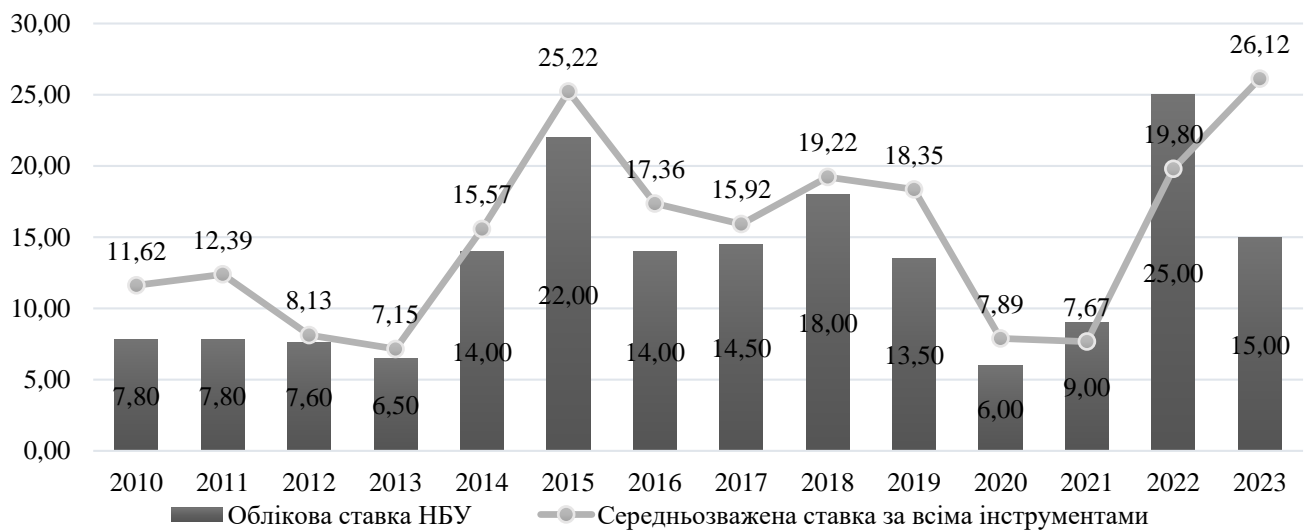

Рис. 3. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України, % річних

Повністю розраховалися за кредитами рефінансування 15 комерційних банків: АТ Укресімбанк, АТ ПУМБ, АТ Сенса Банк, АТ Південний банк, АБ Укргазбанк і т. д. [16]. Рефінансування надає банкам додаткові кошти, що може підвищити їхню ліквідність. Це дозволяє їм активніше кредитувати підприємства та населення, що сприяє економічному зростанню.

Підвищення ліквідності банків через рефінансування може збільшити доступність кредитів для підприємств та господарств. Це може підтримати інвестиційну активність та споживчі витрати, що сприяє економічному зростанню. Національний банк може використовувати рефінансування як інструмент для контролю за грошовою політикою, встановлюючи умови та обмеження для отримання фінансування. Це дозволяє регулювати грошовий обіг та інфляційний тиск. Рефінансування може допомогти у запобіганні фінансовим кризам та підтримці стабільності банківської системи, забезпечуючи її ліквідність та надійність. Отже, рефінансування банків Національним банком може мати значний вплив на рівень кредитування, інвестиційну активність, грошову політику та фінансову стабільність, що в свою чергу впливає на загальний розвиток економіки країни.

Наступним інструментом, який використовується центральним банком, є операції на відкритому ринку. Це процес вільної купівлі та продажу боргових цінних паперів, що перебувають у обігу та належать комерційним банкам чи іншим фінансовим установам. Зазвичай, центральний банк використовує цей інструмент для регулювання грошово-кредитної політики, впливаючи на обсяг ліквідності та процентні ставки на ринку. Операції центрального банку на відкритому ринку – це ще один інструмент, який використовується для регулювання грошового ринку. Цей процес передбачає вільну купівлю та продаж боргових цінних паперів, які перебувають у обігу та належать комерційним банкам або іншим фінансовим установам. Операції на відкритому ринку дають НБУ змогу впливати на рівень ліквідності в банківській системі та процентні

ставки на ринку, сприяючи таким чином досягненню цілей грошово-кредитної політики [17].

Політика відкритого ринку означає регулювання обсягів купівлі та продажу цінних паперів центральним банком. Ці операції впливають на резерви комерційних банків, що в свою чергу впливає на обсяг та вартість банківських кредитів. Центральний банк може використовувати цей механізм для регулювання грошової маси та рівня процентних ставок в потрібному напрямку з метою досягнення поставленої мети. Коли потрібно стабілізувати або зменшити грошову масу в обігу та стримати платоспроможний попит для зниження інфляції, центральний банк може продавати цінні папери зі свого портфеля. Офіційні цінні папери держави (ОВДП), розміщені на первинному ринку, можуть впливати на економіку України різними способами. Спочатку, вони надають можливість уряду залучати фінансування для покриття бюджетних витрат, таких як інвестиції у соціальні програми, інфраструктуру або економічний розвиток. Крім того, випуск ОВДП може також впливати на ринок цінних паперів, змінюючи відсоткові ставки та курси облігацій. Це впливає на інвесторів та банки, що може вплинути на їхні рішення щодо інвестування та кредитування, а відтак – на загальний рівень економічної активності (рис. 4).

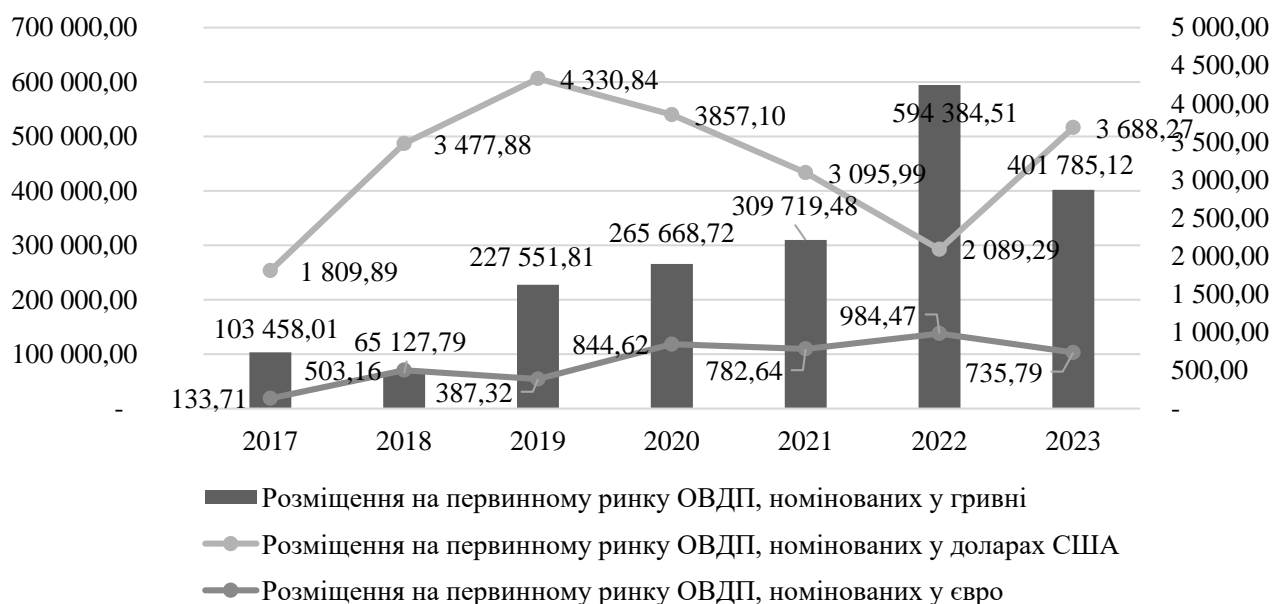

Рис 4. Динаміка обсягу та кількості ОВДП, розміщених на первинному ринку в розрізі валют, млн

Загальне зростання обсягів розміщення ОВДП протягом 2017–2023 років свідчить про зростання попиту на ОВДП з боку інвесторів. Найбільший обсяг розміщення ОВДП був у 2020 році, що може бути пов'язано з економічною кризою, спричиненою пандемією COVID-19, яка призвела до зростання попиту на безпечні активи. Обсяг розміщення ОВДП, номінованих в гривні, був найвищим протягом 2017–2023 років, це пов'язано з прагненням інвесторів мінімізувати валютні ризики. Обсяг розміщення ОВДП, номінованих в доларах США, значно зріс у 2022 році був спричинений війною в Україні, яка призвела

до девальвації гривні. Структура посередництва ОВДП у розрізі валют змінювалася в період з 2017 по 2023 рік. Це можна пояснити різними факторами, зокрема макроекономічними умовами, обмінними курсами та інвестиційними стратегіями інвесторів.

Висновки. В умовах складних викликів Національний банк використовує свій вплив для стабілізації та забезпечення надійного функціонування банківської та фінансової системи країни. Під час зіткнення з численними викликами та проблемами, НБУ ефективно та оперативно реагував на них, що забезпечило безперебійне функціонування фінансової системи. У воєнний період головними пріоритетами для Національного банку та фінансової системи загалом є забезпечення оборонних потреб України, стабільне функціонування фінансових ринків та безперебійна робота банківської системи.

Інструменти грошово-кредитної політики відіграють ключову роль у регулюванні економіки України. Їх використання дозволяє НБУ впливати на рівень грошової маси, відсоткові ставки та кредитні умови у країні. Ці інструменти використовуються для досягнення таких цілей, як контроль інфляції, стимулювання економічного зростання, підтримка фінансової стабільності та забезпечення ліквідності фінансової системи. Зміна відсоткових ставок може стимулювати чи стримувати витрати та інвестиції в економіці, а регулювання кредитної політики впливає на доступність кредитів для підприємств та населення.

Література:

1. Сілакова А. В., Лановська Г. І., Климаш Н. І. та ін. Центральний банк і грошово-кредитна політика: підруч. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 224 с.
2. Лютий І. О. Теоретичні засади та особливості механізму грошово-кредитної політики в Україні. *Вісник Української академії банківської справи. Економічна теорія та методологія управління*. 2000. № 1(8). Режим доступу: <http://surl.li/tzuya>.
3. Петик Л. О., Млінцова А. О. Аналіз застосування національним банком України основних інструментів та важелів грошово-кредитної політики. *Гроші, фінанси і кредит*. 2022. Вип. 68. Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/68_2022/44.pdf.
4. Положення про процентну політику Національного банку України. Затв. постановою Правління Національного банку України від 21.04.2016 р. № 277. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <http://surl.li/tzuxs>.
5. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FX.pdf.
6. Данилишин О. А. Сучасні інструменти грошово-кредитної політики як важливий чинник забезпечення економічного зростання в Україні. *Регіональна економіка*. 2008. № 2. Режим доступу: https://re.gov.ua/re200802/re200802_151_DanylyshynOA.pdf.
7. Національний банк України. Національний банк України підвищив облікову ставку до 25 %. Національний банк України. Режим доступу: <http://surl.li/tzuxg>.
8. Облікова ставка НБУ (1992–2024). Ставки, індекси, тарифи. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>.

9. Положення про процентну політику Національного банку України. Затв. постановою Правління Національного банку України від 21.04.2016 р. № 277. Законодавство України: сайт. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text>.

10. Романчукевич В. В. Грошово-кредитна політика України в умовах глобалізації економіки: автореф. дис... канд. екон. наук. Київ, 2011. 21 с

11. Облікова ставка НБУ 2024. Режим доступу: <http://surl.li/tzuwt>

12. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. Національний банк України. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>.

13. Обов'язкові резерви. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/markets/money-market/reserve-requirements-chart>

14. Національний банк з 11 вересня урівнює нормативи обов'язкового резервування банками за коштами юридичних осіб за ознакою строковості. Режим доступу: <http://surl.li/tzuwf>.

15. НБУ для підтримки ліквідності банківської системи надав рефінансування в обсязі 51,1 млрд грн. Режим доступу: <http://surl.li/svguo>.

16. За рік банки повернули 93,5% рефінансування НБУ. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/16/710054/>.

17. Про Національний банк України. Закон України. Режим доступу: www.rada.gov.ua.

18. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України. Режим доступу: https://bank.gov.ua/admni_uploads/article/Strategy_FX.pdf.

References:

1. Novorushko, T. A. (2015). Central Bank and Monetary Policy. Lviv: Magnolia. 224 p. [in Ukrainian].

2. Liutyi, I. O. (2000). Theoretical foundations and features of the mechanism of monetary policy in Ukraine. *Economic theory and methodology of management*, no. 1(8). Retrieved from: <http://surl.li/tzuya>. [in Ukrainian].

3. Petyk, L. O., Mlintsova, A. O. (2022). Analysis of the use of the main instruments and levers of monetary policy by the National Bank of Ukraine. *Money, finance and credit*, no. 68. Retrieved from: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/68_2022/44.pdf. [in Ukrainian].

4. Legislation of Ukraine: website. Regulation on the Interest Rate Policy of the National Bank of Ukraine. Approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated 21.04.2016ю No. 277. Retrieved from <http://surl.li/tzuxs>. [in Ukrainian].

5. Currency Intervention Strategy of the National Bank of Ukraine Retrieved from: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FX.pdf. [in Ukrainian].

6. Modern instruments of monetary policy as an important factor in ensuring economic growth in Ukraine. *Regional economy*. 2008. № 2. Retrieved from: https://re.gov.ua/re200802/re200802_151_DanylyshynOA.pdf. [in Ukrainian].

7. National Bank of Ukraine. The National Bank of Ukraine raised the discount rate to 25 %. National Bank of Ukraine. Retrieved from: <http://surl.li/tzuxg>. [in Ukrainian].

8. NBU discount rate (1992–2024). Rates, indices, tariffs. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>. [in Ukrainian].

9. Regulation on the Interest Rate Policy of the National Bank of Ukraine. Approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine of April 21, 2016. No. 277. Legislation of Ukraine: website. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16#Text>. [in Ukrainian].
10. Romanchukevych, V. V. (2011). Monetary policy of Ukraine in the context of economic globalization: PhD thesis. Kyiv. 21 p. [in Ukrainian].
11. NBU discount rate 2024. Retrieved from: <http://surl.li/tzuwt>. [in Ukrainian].
12. Basic principles of monetary policy for the period of martial law. National Bank of Ukraine. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>. [in Ukrainian].
13. Required reserves. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/markets/money-market/reserve-requirements-chart>. [in Ukrainian].
14. Since September 11, the NBU has been equalizing the mandatory reserve requirements for banks on legal entities' funds by maturity Retrieved from: <http://surl.li/tzuwf>. [in Ukrainian].
15. The NBU provided refinancing in the amount of UAH 51.1 billion to support the liquidity of the banking system. Retrieved from: <http://surl.li/svgyo>. [in Ukrainian].
16. Over the year, banks repaid 93.5 % of the NBU refinancing. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/16/710054/>. [in Ukrainian].
17. On the National Bank of Ukraine. The Law of Ukraine. Retrieved from: www.rada.gov.ua. [in Ukrainian].
18. Strategy of Currency Interventions of the National Bank of Ukraine. Retrieved from: https://bank.gov.ua/admni_uploads/article/Strategy_FX.pdf. [in Ukrainian].

Annotation

Bondarenko N. V., Migur I. O., Limaniuk V. V., Hrytsak O. I., Zaiarna K. O.

The role of monetary policy instruments in regulating the Ukrainian economy

The article examines and analyzes the effectiveness of various monetary policy instruments adopted by the National Bank of Ukraine (NBU) to achieve macroeconomic stability, with a particular focus on maintaining stable inflation rates. It examines the mechanisms by which these instruments affect the economy and identifies the conditions under which their application is most effective.

The authors provide to maintain inflation at the level of the annual growth rate of 5 % of the Consumer Price Index NBU monetary policy instruments used to ensure price stability This target value takes into account the details of the Ukrainian economy that keeping inflation to zero may lead to an increase in the vulnerability of the economy to crisis. It is determined that the discount rate set by the NBU for banks and other market participants as a benchmark for the exchange rate. It has been established that the dynamics of discount rates reflect the tight or loose nature of monetary policy and directly affect the inflation process through the mechanism of financial transmission.

The article analyzes the changes in the NBU discount rate between 1999 and 2024 and reflects the reaction to financial crises, geopolitical events and other factors affecting the stability of the economy. In particular, the significant rise in key policy rates was aimed at maintaining confidence in the financial system in the face of military

threats and instability. The article also focuses on open market operations and refinancing mechanisms as tools to support bank liquidity. Refinancing allows banks to lend more aggressively to businesses and households, stimulating economic growth. The use of these instruments allows the NBU to effectively control the money supply and regulate inflationary pressures, which contribute to the stability of the banking system and the overall development of the country's economy.

Thus, the study of this article is aimed at a comprehensive understanding of the role of financial instruments of the NBU in ensuring macroeconomic stability in Ukraine, improving the efficiency of its use and identifying the conditions under which they are most effective.

Key words: monetary policy, National Bank of Ukraine, interest rates, open market operations, inflation, risks, digitalization, market transformation, monetary instruments.

UDC: 3365:007.005.1

DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-352-357

FEATURES AND DIRECTIONS OF IMPLEMENTATION OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN MODERN CONDITIONS

Y. V. ULYANYCH, *PhD in Economics*

N. V. BONDARENKO, *PhD in Economics*

M. O. DYACHENKO, *PhD student of the third (educational and scientific) level of higher education (Doctor of Philosophy)*

Uman National University of Horticulture

В статті розглянуто питання підвищення якості діяльності підприємств за рахунок використання інформаційних технологій. Досліджено переваги та недоліки використання сучасних інформаційних технологій підприємствами. Описано Enterprise Resource Planning System – систему планування ресурсів підприємства. Представлено підхід Product Lifecycle Management – управління даними про продукт упродовж його життєвого циклу. Проаналізовано алгоритм вирішення проблеми вибору інформаційних технологій управління на підприємствах.

Ключові слова: інформаційні технології, підприємство, управління, ресурси, критерій, розвиток.

State of the problem. The effectiveness of financial and economic activities of any enterprise largely depends on the quality of information technology, which is now one of the most important prerequisites for successful operations. The use of modern information systems and technologies in the field of enterprise management makes it possible to provide the company with the necessary economic information more quickly, to rationalize the mechanisms of its processing and systematization.

The goal of any information technology is to obtain the necessary information of the required quality on a given medium. Information processes achieve several goals